

Eko

Umberto

QIZILGÜLÜN ADI

Tərcüməçi:
Samir Bulut

qanun neşriyyatı

Ecco Umberto

IL NOME DELLA ROSA

“Qızılgülün adı” intellektual postmodernizmin və XX əsr romançılığının ən parlaq nümunələrindən biri, Umberto Eko yaradıcılığının kulminasiyasıdır. Bu romanda müasir fəlsəfi fikrin bəşəriyyətə bəxş etdiyi bir çox düşüncə nemətləri – ikili qiymətləndirmədən, Mərkəzin kənar üzərində, Mütləqin nisbi-lik qarşısında, Həqiqətin həqiqətlər üzərində, əminliyin şübhə qarşısında, ehkamın təhlil üzərində ağılığundan imtina, patiş, intertekstuallıq, semiotika və s. kimi anlayışlar əyaniləşərək, “Biz buyuq!” deyir.

Bu o romanlardandır ki, ədəbiyyatı sevməyənlər belə, ümumi dünyagörüşün inkişafı naminə onu oxumalıdırlar. Çağdaşımız olan böyük Qərb mütəfəkkirinin qələmindən çıxmış böyük Qərb mədəniyyətinin bəhrəsi olan bu roman tanınmış nəzəriyyəçilərin və dünya oxucularının alqışını qazanıb.

Umberto Eco IL NOME DELLA ROSA

Umberto Eko QIZILGÜLÜN ADI

Bakı, Qanun Nəşriyyatı, 2024, 688 səh.

Janr: fəlsəfi-detektiv roman

Yaş qrupu: 18+

Ölçü: 130x200 mm

Cild: yumşaq

Çapa imzalandı: 04.12.2024

Nəşir: Şahbaz Xuduğlu

Tərcüməçi: Samir Bulut

Korrektor: Əsəd Qaraqaplan

Mətn dizaynı: Ramin Əli

Qapaq dizaynı: Rafael Qasım

Qanun Nəşriyyatı

Bakı, AZ 1102, Tbilisi pr., 76

Tel: (+994 12) 431-16-62; 431-38-18

Mobil: (+994 55) 212 42 37

e-mail: info@qanun.az

www.qanun.az

[www.fb.com/Qanunpublishing](https://www.facebook.com/Qanunpublishing)

www.instagram.com/Qanunpublishing

ISBN 978-9952-36-351-7

© Qanun Nəşriyyatı, 2024

IL NOME DELLA ROSA by Umberto Eco, 1980

© 2020 La nave di Teseo Editore, Milano

Bu kitabın Azərbaycan dilinə tərcümə və yayım

hüquqları Qanun Nəşriyyatına məxsusdur.

Kitabın təkrar və hissə-hissə nəşri "Müəlliflik hüququ və əlaqəli

hüquqlar haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanununa ziddir.

MÜNDƏRİCAT

TƏBİİ Kİ, ƏLYAZMASIDIR	13
MÜƏLLİFİN QEYDLƏRİ	21
PROLOQ	23

BİRİNCİ GÜN

S Ü B H Ç A Ğ I , <i>Monastırın kənarına gəlib çatırq; Vilhelm öz fərasətini göstərir</i>	36
---	----

S Ə H Ə R , <i>Vilhelmlə abbat məzmunlu söhbət edirlər</i>	44
--	----

G Ü N O R T A , <i>Adso kilsənin qapısına heyran olur, Vilhelm isə uzun ayrılıqdan sonra Kazallı Ubertino ilə görüşür</i>	61
---	----

İ K İ N D İ V A X T I , <i>Vilhelm nəbatatçı Severinlə elmi söhbət edir</i>	96
---	----

İ K İ N D İ D Ə N S O N R A , <i>Vilhelm və Adso yazı zalını ziyərət edir, bir çox araşdırmaçı, nüsxəçi və başlıq yazıçısı ilə, həmçinin Dəccalın gəlişini gözləyən qoca bir korla tanış olurlar</i>	104
--	-----

G Ü N B A T A N Ç A Ğ I , Vilhelmlə Adso monastırın başqa
tikililərinə baxırlar; Vilhelm Adelsonun ölümünə aid ehtimallar irəli
sürür, oxumaq üçün olan şüşələr və oxumağı həddən artıq sevənlərin
gördükləri həyulalar haqqındaşüşə ustası ilə
söhbət edir 121

A X Ş A M , Vilhelm və Adsonu baş rahibin səxavətli
qonaqlığı və Xorxenin kəskin cavabı gözləyir 133

İ K İ N C İ G Ü N

G E C Ə Y A R I S I , Qısa sürən, bir neçə saatlıq
mistik sevinc qanlı bir hadisəylə sona çatır 142

S Ü B H Ç A Ğ I , Upsallı Bensio bəzi gizlinləri açıqlayır,
Arundelli Berenqar da bəzi şeylər danışır. Adso isə əsl tövbənin
necə olduğunu öyrənir 153

S Ə H Ə R , Cahillər dava salır, İskəndəriyyəli Aymarə nəyəsə
eyham edir, Adso müqəddəsliyin təbiəti və şeytanın nəcisi
haqqında düşünür. Sonra Vilhelm və Adso yazı zalına qalxırlar,
Vilhelm maraqlı bir şeyə rast gəlir, gülüşün caiz olduğu haqqında
üçüncü dəfə müzakirə açır, amma axırda istədiyi yerə
baxa bilmir 167

G Ü N O R T A , Bensio monastırın həyatı haqqında
çox da xoşagəlimli olmayan qəribə sözlər danışır 188

İ K İ N D İ V A X T I , Abbat monastırın səravəti ilə
öyünür və bidətçilərin şərindən təşvişə düşür; nəhayət, Adso

dünyanı gəzib-dolaşmağı qərara aldığı üçün
təəssüflənir 196

G Ü N B A T A N Ç A Ğ I N D A N S O N R A , *Bu qısa*
fəsildə qoca Alinardo labirintə dair və oraya necə girmək barədə
çox maraqlı məlumatlar danışır 217

A X Ş A M , *Vilhelmlə Adso Binaya girirlər; müəmmalı casusla*
qarşılaşırlar; üzərində gizli hərflərlə tilsim yazılmış kağız tapırlar
və bir anlığa görünüb, qeyb olan kitaba rast gəlirlər; qarşısındakı
fəsillərdə bu kitabın axtarışı sürəcəkdir; xoşagəlməz hadisələrin
sonunda Vilhelmin eynəkləri oğurlanır 222

G E C Ə , *Vilhelm və Adso, nəhayət, labirintə girirlər;*
qərribə görüntülər görür və hər bir labirintdə olduğu kimi yolu
itirirlər 233

Ü Ç Ü N C Ü G Ü N

A L A Q A R A N L I Q D A N S Ü B H Ç A Ğ I N A
Q Ə D Ə R , *Yoxa çıxmış Berenqarın hücrəsində qanlı qətfə*
tapılır – vəssalam 248

S Ə H Ə R , *Adso mənsub olduğu ordenin tarixi və müxtəlif*
kitabların taleyi haqqında düşünür 250

G Ü N O R T A , *Ads, Salvatorun bir neçə sözlə ifadə*
edilməyəcək etiraflarını dinləyir və həyəcanlı düşüncələrə
qərq olur 255

İKİNDİ VAXTI, *Vilhelm Adsoya böyük bidətçilik cərəyanından, avam insanların kilsə işinə faydasından, varlıq qanunlarının dərk edilməsinə dair duyduğu şübhələrdən danışır və sözarası Venansionun tilsiməbənzər yazısını oxuya bildiyini də söyləyir* 268

GÜNBATAN ÇAĞI, *Abbatla yeni söhbət baş verir, Vilhelm labirintin sirrinə bələd olmaq üçün ağıllı mühakimələr irəli sürür və axırda bu iş məntiqi üsullara həvalə edilir. Sonra Vilhelmlə Adso qızartma pendir yeyirlər* 290

AXŞAM DUASINDAN SONRA, *Ubertino rahib Dolçinonun əhvalatını Adsoya danışır. Adso buna bənzər hadisələri xatırlayır və kitabdan oxuyur. Sonra döyüşə hazır nizami ordu kimi gözəl və qorxunc bir qıza rast gəlir* 306

GECƏ, *Sarsılmış Adso Vilhelmin qarşısında günahlarını etiraf edir və qadının yaradılışdakı yerini düşünür. Sonra kişi meyitinə rast gəlir* 350

DÖRDÜNCÜ GÜN

ALAQARANLIQ, *Vilhelm və Severin Berenqarın cəsədinə baxır, dilinin qara olduğunu görürlər, bu da boğulmuş bir adamda rast gəlinməyən haldır; sonra şiddətli zəhərlərdən və çoxdan baş vermiş oğurluqdan söhbət gedir* 358

SÜBH ÇAĞI, *Vilhelm əvvəlcə Salvatoru, sonra keları keçmiş xatırlamağa məcbur edir; Severin oğurlanmış eynəkləri tapır, Nikola da yenilərini gətirir; beləcə, altı gözlü Vilhelm Venansionun əl-yazmasını araşdırmağa gedir* 368

S Ə H Ə R , *Adso eşq əzabları içində üzülür; sonra Vilhelm əlində Venansionun oxunduqdan sonra belə anlaşılmaz qalan əlyazması ilə gəlir* 382

G Ü N O R T A , *Adso yerdombalanı toplamağa gedir, minoritlərlə birlikdə geri qayıdır; onlar Vilhelm və Ubertino ilə uzun söhbət edirlər, XXII İohann haqqında çox acıqlı sözlər danışılır* 397

İ K İ N D İ V A X T I , *Pocetto kardinalı, Bernardo Gui və digər avinyonlular gəlirlər, sonra isə hər kəs istədiyini edir* 415

G Ü N B A T A N Ç A Ğ I , *Alinardo, deyəsən, mühüm məlumatlar verir, Vilhelm isə bir-birinin ardınca gələn aşkar səhvlərin məntiqiliyinə əsaslanaraq, təxmin edilən həqiqətə çatmaq üçün öz üsulunu açıqlayır* 419

A X Ş A M , *Salvator eşq cadusundan söhbət açır* 424

A X Ş A M D U A S I N D A N S O N R A , *Vilhelmlə Adso yenə də kitabxanaya girirlər və Afrikanın astanasına varırlar, amma içəri girmək mümkün olmur, çünki dördün birincisinin və yeddincisinin nə olduğunu bilmirlər; axırda mübtəla olduğu eşq azarı Adsonu yenə – bu dəfə olduqca elmi – vəlvələyə salır* 428

G E C Ə , *Salvator acınacaqlı şəkildə Bernardo Guinin əlinə düşür, Adsonun sevdiyi qız cadugərlikdə günahlandırılaraq yaxalanır və hamı əvvəlkindən daha bədbəxt və qorxmuş halda yatmağa gedir*..... 451

BEŞİNCİ GÜN

S Ü B H Ç A Ğ I , *Məsihin yoxsulluğu haqqında qardaşca müzakirələr başlayır* 462

S Ə H Ə R , *Severin Vilhelmə qəribə bir kitab haqqında danışır, Vilhelm isə elçilərə dünyəvi hakimiyyət məsələsinə aid qəribə fikirlər söyləyir* 482

G Ü N O R T A , *Qətlə yetirilmiş Severini tapırlar, lakin onun tapdığı kitabı tapa bilmirlər* 495

İ K İ N D İ V A X T I , *Ədalət bərqərar olur və hər kəsin haqsız olduğuna dair pis təəssürat yaranır* 510

G Ü N B A T A N Ç A Ğ I , *Ubertino qaçmağa məcbur olur, Bensio qanunlara əməl etməyə başlayır, Vilhelm isə o gün qarşılaşdığı müxtəlif ehtiras növləri haqqında bəzi düşüncələrini bölüşür* 541

A X Ş A M , *Dəcəlin gəlişi haqqında moizə oxunur və Adso xüsusi adların mənasını anlayır* 550

ALTINCI GÜN

G E C Ə Y A R I S I , *Şahzadələr əyləşirlər, Malaxia isə yerə yıxılır* 566

A L A Q A R A N L I Q , *Yeni kəlar təyin edilir, amma yeni kitabxanaçı seçilmir* 572

S Ü B H Ç A Ğ I , *Nikola qonaqlara yeraltı xəzinəni göstərərək, müxtəlif şeylərdən danışır* 576

S Ə H Ə R , *Adso "Dies irae"¹ dinlərkən yuxu,*
ya da xəyal görür 586

G Ü N O R T A Y A D O Ğ R U , *Vilhelm Adsonun*
yuxusunu yozur 601

G Ü N O R T A , *Kitabxananın tarixi araşdırılır və sirli*
kitab haqqında bəzi məlumatlar əldə edilir 605

İ K İ N D İ V A X T I , *Abbat Vilhelmi dinləmək istəmir,*
bahalı daş-qaşların dili haqqında danışmağı üstün tutur və
monastırda baş vermiş qəmli hadisələrlə bağlı təhqiqatın
dayandırılmasını tələb edir 612

G Ü N B A T A N Ç A Ğ I N D A N A X Ş A M A Q Ə D Ə R ,
Saatlarca sürən çəşqinliq haqqında qısaca danışılır 625

A X Ş A M D U A S I N D A N S O N R A , *Vilhelm,*
demək olar ki, təsadüfən Afrikanın sərhədinə
girməyin sirrini tapır 629

Y E D D İ N C İ G Ü N

G E C Ə , *Əgər burada səslənən sarsıdıcı açıqlamaların*
hamısı sadalansa, başlıq fəslin özündən uzun olar,
bu da qaydalara ziddir 636

G E C Ə , *Yanğın olur və fəzilətlərin artıqlığı üzündən*
cəhənnəm qüvvələri qalib gəlir 659

S O N V Ə R Ə Q 680

---

¹ "Qəzəb günü" – matəm duası (lat.)

TƏBİİ Kİ, ƏLYAZMASIDIR

Mən 16 avqust 1968-ci ildə “J.Mabiyon atanın nəşr etdirdiyi, fransız dilinə tərcümə edilmiş, Melki Adso atanın qeydləri” adlı bir kitab əldə etdim (Paris, Lasur abbatlığının mətbəəsi, 1842)¹. Tərcüməçi Balle adlı bir abbat idi. Oduqca yoxsul olan tarixi şərhdə deyilirdi ki, tərcüməçi on yeddinci əsrdə benediktin ordeninin² tarixçəsini araşdıran məşhur alimin Melk monastırının kitabxanasında tapdığı XIV əsrə aid olan əlyazmasını hərfbəhərf tərcümə etmişdir. Beləliklə, Praqada sevdiyim birini

---

¹ Le manuscrit de Dom Adson de Melk, traduit en français d'après l'édition de Dom J. Mabillon. Paris, Aux Presses de l'Abbaye de la Source, 1842.

² Rahib ordenləri kilsə tərəfindən təsdiq olunmuş nizamnaməsi olan, təntənəli şəkildə and içmiş rahiblərdən ibarət daimi dini cəmiyyətdir. Rahiblər andıçmə mərasimindən sonra hər hansı əmlaka sahib olmaqdan, nikah bağlamaqdan məhrum edilir. Rahiblər yalnız onlar üçün xüsusi olaraq ayrılmış yerlərdə – monastırlarda yaşayırlar. Rahib ordenləri həyat tərzinə, məqsədlərinə, fəaliyyət istiqamətlərinə görə, zahiri cəhətdən isə hər ordeninin özünəməxsus rahib geyimləri olduğu üçün bir-birindən fərqlənir. Rahib ordenləri dörd kateqoriyaya bölünür: 1. “Nizamnaməyə sadıq rahiblər” – buraya antonianlar, bazilianlar, benediktinlər və onlardan ayrılmış firqələr: klyunilər, sistersianlar və karteziyanlar daxildir. 2. “Nizamnaməyə sadıq kliriklər” – buraya avqustinlər, premonstranlar, dominikanlar və yezuitlər daxildir. 3. “Dilənçi ordenlər” – buraya fransiskanlar, karmelitlər, minoritlər daxildir. 4. “Cəngavər ordenləri” – buraya hospitalyerlər, tampliyerlər, gül-xaçılar və s. daxildir.

gözlədiyim zaman əldə etdiyim nadir əsər (bu, xronoloji olaraq üçüncü tapıntı idi) məni yad ölkədə darıxmaqdan qurtardı. Bir neçə gündən sonra sovet qoşunları talesiz şəhəri işğal etdi. Mən Lints civarında Avstriya sərhədini keçə bildim; buradan isə asanlıqla Vyanaya gəldim və nəhayət, Praqada gözlədiyim həmin qadınla görüşdüm. Biz birlikdə Dunay çayı boyunca yuxarı istiqamətdə səyahətə yollandıq.

Adsonun qorxunc hekayəsini zehni gərginlik içində acgözlüklə oxuyurdum və kitabla o qədər aludə olmuşdum ki, yumşaq qələmlə üstünə yazı yazmaq çox xoş olan, “Jozef Jiber” firmasının gözəl və böyük dəftərlərindən bir neçəsini dolduraraq, tərcümə etməyə nə zaman başladığımı özüm də hiss etmədim. Beləcə, biz Melk civarına gəlib çıxdıq; çay döngəsinin üstündəki bir təpədə yerləşən, yüz illər boyunca dəfələrlə yenidən tikilmiş *Stift*¹ hələ də yerində dayanmışdı. Bir oxucu kimi artıq anlamışdım ki, monastır kitabxanasında Adso atanın əlyazmasının izlərinə rast gəlinməmişdir.

Zalsburqa az qalmış, Mondzeya sahillərindəki kiçik oteldə, lənətəgəlmiş bir gecədə bizim birliyimiz pozuldu, səyahətimiz yarımçıq qaldı və mənim yoldaşım Ballenin kitabını da götürərək yoxa çıxdı; əlbəttə, bu, bəd niyyətin nəticəsi deyildi, sadəcə bizim ayrılığımızın dəlicəsinə mənasız və qəfil olduğunun təzahürü idi. Beləcə, əlimdə yazılı dəftərlər, ürəyimdəsə böyük bir boşluq qaldı.

Bir neçə aydan sonra Parisdə axtarışlarıma davam etdim. Fransızca orijinaldan götürdüyüm qeydlərdə, hər şeydən əlavə, ilkin mənbədən olan sitatlar da vardı. Həm də təəccüblü dərəcədə dəqiq və ətraflı:

Vetera analecta, sive collectio veterum aliquot operum & opusculorum omnis generis, carminum, epistolarum, diplomaton, epi-

¹ Monastır – (latınca).

taphiorum, &, cum itinere germanico, adnotationibus aliquot disquisitionibus R. P. D. Joannis Mabillon, Presbiteri ac Monachi Ord. Sancti Benedicti e Congregatione S. Mauri. — Nova Editio cui accessere Mabilonii vita & aliquot opuscula, scilicet Dissertatio de Pane Eucharistico, Azimo et Fermentatio, ad Eminentiss. Cardinalem Bona. Subjungitur opusculum Eldefonsi Hispaniensis Episcopi de eodem argumento Et Eusebii Romani ad Theophilum Gallum epistola, De cultu sanctorum ignotorum, Parisiis, apud Levesque, ad Pontem S. Michaelis, MDCCXXI, cum privilegio Regis¹.

Sent-Jenevyeve kitabxanasında dərhal “Vetera Analecta”nı sifariş etdim. Lakin titulların vərəqində Ballenin təsvirindən fərqli olan ən azı iki cəhəti görüb çox təəccübləndim. Birincisi, nəşrin adı başqa idi: burada – Montalant, ad Ripam P.P. Augustianorum (prope Pontem S. Michaelis)². İkincisi, burada nəşrin tarixi iki il gec göstərilmişdi. Topluda nə Adsonun qeydlərinə, nə də onun adı keçən hər hansı mətnə rast gəlmədiyimi demək, mənəcə, artıqdır. Ümumiyyətlə, bu nəşrin orta və kiçik həcmli materiallardan ibarət olduğunu görmək çətin deyildi. Ballenin mətni isə bir neçə yüz səhifədən ibarət olmalıydı. Mən ən məş-

---

¹ Qədim antologiya, yaxud müxtəlif növ qədim əsərlərin Topplusu. Məktublar, qeydlər, epitafiyalar – Müqəddəs Məvr ittifaqının və Müqəddəs Benedikt rahib ordeninin pastoru, teologiya doktoru, müqəddəs ata Jan Məbiyonun tədqiqatları və qeydləri, alman dilində olan şərhli ilə birlikdə. Məbiyonun həyatını və onun Ali Müqəddəs ata kardinal Bona yazdığı “Pəriçəstiyə ayinindəki şirin və turş Çörək haqqında” yazısını da əhatə edən yeni nəşr. Bu mövzuda İspaniya yepiskopu İldefonsun əsərləri və Yevseyiy Romanskinin Teofil Qalla yazdığı “Naməlum müqəddəslərə ehtiram barədə” məktubu da bura daxil edilmişdir; Paris, Müqəddəs Mixail körpüsü yanındakı Levek mətbəəsi, 1721, kralın icazəsi ilə (latınca).

² Montalen, Sent-Ogüsten sahil küçəsi (Sen-Mişel körpüsünün yanında) – (latınca).

hur mediyevistlərə¹, xüsusən gözəl şəxsiyyət, unudulmaz alim Etyen Jilsona müraciət etdim. Lakin onların hamısı dedilər ki, mənim Sent-Jenevyevdə istifadə etdiyim Vetera Analecta mövcud olan yeganə nəşrdir. Passi rayonunda yerləşən Lasur abbatlığına gedib dostum Arne Laaneştedt atayla söhbət etdikdən sonra yüz faiz əmin oldum ki, Balle adlı abbat Lasur abbatlığının mətbəəsində heç zaman kitab nəşr etdirməmişdir. Fransız alimlərinin tərcümeyi-hallara aid izahatlarının səliqəsizliyi hamıya məlumdur. Lakin bu hal ən pis gözləntiləri də üstələnmişdi. Aydın olurdu ki, mənim Praqada əldə etdiyim kitab uydurma imiş. Üstəlik, Ballenin həmin kitabı indi məndə deyildi (ümumiyyətlə, onu geri almağın yolunu görmürdüm). Əlimdə yalnız öz qeydlərim vardı, buna isə çox az etibar etmək olardı.

Böyük fiziki yorğunluğun gətirdiyi bəzi həyəcanlı anlar vardır. Belə anlarda keçmişdə tanıdığımız adamların ruhları gözümüzə görünür (“en me retraçant ces details, j'en suis a me demander s'ils sont reels, ou bien si je les al reves”)².

Sonralar abbat Byukuanın gözəl əsərlərindən öyrəndim ki, yazılmamış kitabların da ruhları vardır.

Yeni bir təsadüf baş verməsəydi, şübhəsiz ki, Melkli Adsonun hekayəsi üstündə hələ də baş sındırırdım. Lakin Tanrıya şükürlər olsun ki, 1970-ci ildə Buenos-Ayresdə, Korryentesdə, bu böyük küçənin məşhur Patio del Tanqosunun yaxınlığında kiçik bir kitab dükanına göz gəzdirərkən Milo Temeşvarın ispancaya tərcümə edilmiş “Şahmat oyununda güzgülərdən istifadə edilməsinə dair” adlı kitabına rast gəldim. “Apokaliptiklər və inteqrə olunmuşlar” kitabımda bu müəllifin daha sonralar yazdığı “Apokalipsis satanlar” əsərini araşdırarkən, artıq bu ki-

¹ Qərbi Avropanın orta əsrlər tarixini öyrənən alimlər.

² Bu təfərrüatları xatırladığım zaman onların gerçək, yoxsa xəyal olduğunu öz-özümdən soruşmağa ehtiyac duyuram.